

Od autora bestselleru *Muž jménem Ove*

Román o tom, jak se lidé ztrácejí,
zamilovávají a kopou do všeho, co je kulaté

FREDRIK BACKMAN

Tady byla Britt-Marie

1

Vidličky. Nože. Lžíce.

V tomhle pořadí.

Britt-Marie rozhodně není z těch, co by soudili ostatní, to v žádném případě, ale nikoho civilizovaného by přece nena-
padlo uspořádat příbory v kuchyňské zásuvce nějak jinak. Britt-Marie nikoho nesoudí, to rozhodně ne, ale snad přece nejsme zvířata, no ne?

Je pondělí v lednu. Britt-Marie sedí u malého stolu v malé kanceláři na úřadu práce. S příbory to vlastně ni-
jak nesouvisí, ty jsou jen příznakem toho, co všechno se pokazilo. Příbory mají být uspořádané normálně, protože život má být normální. Normální životy jsou uspořádané, člověk v nich uklízí kuchyni, pečuje o balkon a stará se o děti. S tím je totiž daleko víc práce, než by jeden vě-
řil. S balkonem.

V normálním životě člověk rozhodně nesedí na úřadu práce.

Dívka, která tu pracuje, má vlasy ostříhané nakrátko, na kluka. Na tom není nic špatného, to jistě ne. Britt-Marie nemá předsudky. Tyhle věci jsou teď moderní, pochopitel-
ně. Dívka ukáže na nějaký papír a usměje se, jako by měla naspěch.

„Tady mi vyplňte jméno, rodné číslo a adresu!“

Britt-Marie se přišla zaregistrovat. Jako by Britt-Marie byla zločinec. Jako by tomu úřadu přišla tu práci ukrást.

„Mléko a cukr?“ zeptá se dívka hned vzápětí a naservíruje jí kávu v plastovém kelímku.

Britt-Marie nikoho nesoudí, to rozhodně ne, ale co je tohle za chování? Plastový kelímek! Je snad válka nebo co? Ráda by se na to té holky zeptala, ale protože jí Kent neustále připomíná, že by měla být „trochu víc společenská“, nakonec jen vykouzlí svůj nejdiplomatičtější úsměv a čeká, až jí dívka k tomu kelímku nabídne podšálek.

Kent je Britt-Mariin manžel. Je podnikatel. Velmi, velmi úspěšný. Obchoduje s Německem a je opravdu, ale opravdu společenský. Dívka vytáhne dvě malá mlíčka, taková ta, která se nemusejí přechovávat v lednici. Pak vyndá ještě plastový kelímek plný plastových lžiček. Britt-Marie by se nezděsila víc, ani kdyby to byl had.

„Vy si nedáte mléko ani cukr?“ zeptá se dívka nechápavě.

Britt-Marie zavrtí hlavou a rukou přejeđe po desce stolu, jako by byla plná neviditelných drobečků. Všude se tu bez ladu a skladu válejí papíry. Uklidit, na to ta holka samozřejmě nemá čas, má spoustu práce se svou kariérou, to Britt-Marie chápe.

„Dobře, tak tam vyplňte adresu!“ usměje se dívka na papír.

Britt-Marie se upřeně zadívá do svého klína a opráší si neviditelné drobečky ze sukně. Chce se jí domů, stýská se jí po zásuvce s přibory. Po normálním životě. Po Kentovi, protože takovéhle papíry vždycky vyplňuje Kent.

Když už to vypadá, že se dívka znovu chystá otevřít pus, Britt-Marie ji přeruší prosbou:

„Promiňte, že obtěžuji, ale mohla byste mi dát něco, na co bych ten šálek postavila?“

Řekne to takovým tím důrazným tónem, jaký používá, když musí zmobilizovat veškerou dobrotu svého srdce, aby to nazvala „šálkem“, když je to ve skutečnosti plastový kelímek.

„Co?“ vyhrkne dívka za stolem, jako by se šálky přece mohly odkládat jen tak kamkoliv.

Britt-Marie se usměje tak společensky, jak jen dovede.

„Zapomněla jste mi dát podšálek. Nerada bych vám udělala na stole mapy, chápejte.“

Dívka za stolem nevypadá, že by plně doceňovala význam podšálku. Nebo porcelánu. Anebo zrcadla, když už jsme u toho, konstatuje Britt-Marie při pohledu na její účes.

„Ale, to je jedno, klidně to postavte tamhle,“ řekne dívka bezstarostně a ukáže na prázdné místo na stole.

Jako by život byl tak jednoduchý. Jako by bylo úplně jedno, jestli člověk používá podšálek nebo jestli má přibory v zásuvce ve správném pořadí. Dívka ťukne tužkou do papíru u kolonky „Adresa trvalého bydliště“. Britt-Marie velmi trpělivě vydechne, vůbec to není povzdech.

„Šálky s kávou se přece nestavějí jen tak na holý stůl! To na něm nechá mapy, jak jistě chápete.“

Dívka se zadívá na desku, která vypadá, jako by se z ní malé děti pokoušely jíst brambory. Vidlemi. Potmě.

„Ale to je úplně jedno, tenhle stůl je beztak otlučený a poškrábaný,“ usměje se.

Britt-Marie v duchu zařve.

„Pochopitelně vás ale nenapadlo, že je to tím, že nepoužíváte podšálky,“ pronese.

Samozřejmě to říká velmi nevtíravě. Vůbec ne „pasivně agresivně“, což jednou zaslechla říct Kentovy děti, když si

myslely, že je neslyší. Britt-Marie není pasivně agresivní. Je nevtíravá. Poté, co o ní Kentovy děti řekly, že je pasivně agresivní, byla několik týdnů extrémně nevtíravá.

Dívka z úřadu práce vypadá trošičku nervózně. Promne si obočí.

„No... takže, jmenujete se Britt, že jo?“

„Britt-Marie. Jen pro mou sestru jsem Britt,“ opraví ji Britt-Marie.

„Tak buďte tak hodná... vyplňte ten papír. Prosím,“ požádá ji dívka.

Britt-Marie se úkosem podívá na formulář, který od ní žádá, aby uvedla, kde bydlí a kdo je. Být v dnešní době člověk, to vyžaduje notnou dávku papírování, o tom je Britt-Marie pevně přesvědčená. Šílenou spoustu administrativy, aby vás společnost přijala mezi sebe.

Nakonec s nelibostí vyplní jméno, rodné číslo a číslo mobilního telefonu. Kolonku adresy trvalého bydliště nechá prázdnou.

„Jaké máte vzdělání, Britt-Marie?“ vyslýchá ji dívka.

Britt-Marie pevně sevře kabelku.

„Mohu vás ujistit, že proškolená jsem řádně,“ informuje dívku.

„A nějaké formální vzdělání máte?“ zeptá se dívka.

Britt-Marie krátce vydechne nosem. Rozhodně to není odfrknutí. Britt-Marie není z těch, co si odfrkují.

„Mohu vás ujistit, že luštím křížovky v nevídaném množství. To nevzdělanec nedělá,“ informuje ji Britt-Marie a cítí se dotčeně.

Maličko si usrkne kávy. Vůbec nechutná jako Kentova káva. Kent dělá hrozně dobrou kávu, to říkají vždycky všichni. Britt-Marie má na starosti podšálky a Kent kávu. Tak si vybudovali společný život.

„Ach tak,“ řekne dívka, povzbudivě se usměje a zkusí to jinak: „Jaké máte pracovní zkušenosti?“

„Naposledy jsem byla zaměstnaná jako servírka. Dostala jsem vynikající reference,“ informuje Britt-Marie dívku.

Dívka zadoufá. Rychle ji to přeje.

„A kdy to bylo?“ zeptá se.

„V roce 1978,“ odpoví Britt-Marie.

„Ach,“ řekne dívka a poměrně neúspěšně se pokusí zakrýt svou upřímnou reakci úsměvem. A pak to zkouší dál: „A od té doby jste nepracovala?“

„Od té doby jsem pracovala každý den, pomáhala jsem svému muži ve firmě,“ odpoví Britt-Marie uraženě.

V dívčině výrazu se mihne záblesk naděje. Člověk by myslel, že už se mohla poučit.

„A jakou jste měla ve firmě pracovní náplň?“

„Starala jsem se o děti a o to, aby byl náš domov reprezentativní,“ odpoví Britt-Marie.

Dívka se usměje, aby zakryla zklamání, jak to dělávají lidé, kterým není jasný rozdíl mezi „bydlištěm“ a „domovem“. Ten rozdíl spočívá v péči. V tom, že máte podšálky a opravdové kávové šálky a že ráno vypnete prostěradlo na posteli tak pevně, že Kent žertem říkává svým známým, že kdyby náhodou zakopl na prahu ložnice, tak mu „zlomenina nohy hrozí míň při dopadu na podlahu než na postel“. Britt-Marie nesnáší, když Kent tohle říká. Civilizovaní lidé snad přece zvednou nohu, když jdou přes práh do ložnice. Nebo toho od nich chce moc? Aby byli lidmi?

Když Britt-Marie s Kentem někam jedou, posype Britt-Marie matraci práškem do pečiva a nechá ho dvacet minut působit, než ustele. Jedlá soda z prášku do pečiva vsákně veškerou špínu a vlhkost a matrace je krásně svěží. Jedlá soda pomůže skoro na všechno, s tím má Britt-Marie zkušenost.

Kent obvykle nadává, že přijedou pozdě, ale to si pak Britt-Marie úplně klidně založí ruce v bok a řekne: „Kente, já skutečně musím ustlat, než odjedeme. Co kdybychom se cestou zabili!“

Právě proto Britt-Marie nesnáší cestování. Kvůli smrti. Proti smrti nepomůže ani jedlá soda. Kent říká, že Britt-Marie přehání, a to pak Britt-Marie v duchu řve. Zrovna na dovolené lidi umírají jako na běžícím páse, a co by si o nich kdo pomyslel, kdyby jejich domácí musel vyrazit dveře a našel by tam nesvěží matraci? Že Kent a Britt-Marie žili ve špíně?

Dívka se podívá na hodinky.

„Taak... fajn,“ řekne.

Britt-Marie v jejím tónu vycítí náznak kritiky.

„Děti jsou dvojčata, a taky máme balkon. S balkonem je víc práce, než byste si myslela,“ řekne Britt-Marie na svou obranu.

Dívka opatrně přikývne.

„A vašim dětem je kolik?“

„Jsou to Kentovy děti. Je jim třicet.“

Dívka přikývne trochu pomaleji.

„Takže už u vás nebydlí?“

„Samozřejmě že ne.“

Dívka se podrbe ve vlasech, jako by tam snad něco hledala.

„A vám je šedesát tři let?“

„Ano,“ odpoví Britt-Marie, jako by na tom vůbec nezáleželo.

Dívka si odkašle, jako by na tom přece jen trochu záleželo.

„Víte, Britt-Marie, abych byla úplně upřímná. Kvůli finanční krizi a tak, však víte, je celkem málo práce pro lidi ve vaší... situaci.“

Nezní to, jako by dívka byla zvyklá zakončovat větu slovem „situaace“. Britt-Marie se trpělivě nadechne a shovívavě se pousměje.

„Kent říká, že finanční krize už skončila. A on je podnikatel, chápete? Takže těmhle věcem, které jsou možná tak trochu mimo váš obor, dobře rozumí.“

Dívka zbytečně dlouho mrká. Podívá se na hodinky.

„No, takže... jsem vás tady zaregistrovala a...“

Dívka vypadá vystresovaně. To stresuje Britt-Marii. Proto se rychle rozhodne, že jí složí nějaký kompliment, aby dala najevo dobrou vůli. Rozhlédne se po místnosti, aby našla něco, co se dá pochválit, a nakonec ze sebe vymáčkne:

„Máte velmi moderní účes.“

A usměje se nejspolečenštěji, jak jen dovede. Dívka si vlasy sebevědomě prohrábne.

„Fakt? Jé, děkuju.“

„Je velmi odvážné nosit tak krátké vlasy, když máte tak vysoké čelo,“ přikyvuje Britt-Marie dobrosrdečně.

Dívka se upřímně řečeno zatváří trochu dotčeně, přestože to přece byl kompliment. To má zjevně člověk za to, že se v dnešní době snaží bavit s mládeží. Dívka vstane ze židle.

„Tak děkuju, Britt-Marie, že jste přišla. Jste zaregistrovaná v naší databázi. Ozveme se vám!“

Podá jí ruku na rozloučenou. Britt-Marie vstane a vtiskne jí do ruky plastový kelímek s kávou.

„Kdy?“ chce vědět.

„No, to se dá těžko říct...“ řekne dívka.

Britt-Marie se usměje. Diplomatically, ani v nejmenším ne vyčítavě.

„A já budu sedět doma a čekat na to. Jako bych neměla nic jiného na práci. Takhle to myslíte?“

Dívka polkne.

„No, moje kolegyně se vám ozve ohledně kurzu hledání práce, takž...“

„Já nechci kurz. Já chci práci,“ řekne Britt-Marie, aby bylo jasno.

„Jistě, jistě, ale těžko říct, kdy se něco objeví,“ snaží se dál dívka.

Britt-Marie vytáhne z kabelky poznámkový blok.

„Tak tedy zítra?“

„Co?“ řekne dívka.

„Mohlo by se něco objevit zítra?“ zeptá se Britt-Marie.

Dívka si odkašle.

„No, jistěže by MOHLO, ale já nev...“

Britt-Marie z kabelky vytáhne tužku, našťvaně se podívá nejdřív na ni a pak na dívku.

„Mohla bych vás poprosit o ořezávátko?“ zeptá se.

„Ořezávátko?“ zopakuje dívka, jako by po ní Britt-Marie chtěla několik tisíciletí starý magický artefakt.

„Potřebuji si naši schůzku napsat na seznam,“ informuje ji Britt-Marie.

Někteří lidé nedoceňují význam seznamů, ale Bůh ví, že Britt-Marie k nim nepatří. Britt-Marie má tolik seznamů, že potřebuje zvláštní seznam seznamů. Jinak by se mohlo stát naprosto cokoliv. Třeba by mohla umřít. Nebo by mohla zapomenout koupit jedlou sodu.

Dívka jí podá propisku a zamumlá něco ve smyslu „já ale zítra nemám čas“, jenže Britt-Marie je příliš zaneprázdněná zíráním na propisku, než aby poslouchala.

„Seznam se snad nepíše propiskou, ne?“ promluví tónem, jakým je nutné mluvit na lidi, kteří nechápou, že v seznamu se přece, proboha, musí dát gumovat.

Dívka se zatváří, jako by si přála, aby Britt-Marie odešla.

„Nic jiného nemám. No ale já zítra stejně nemám čas, moje kolegyně se vám ozv...“

„Ha,“ přeruší ji Britt-Marie.

Tohle Britt-Marie říká často. „Ha.“ Není to jako „haha“, jako když se člověk směje, ale jako když strašně zklamaně říkáte „aha“. Jako když na podlaze v koupelně objevíte mokrý ručník. „Ha.“ Britt-Marie vždycky hned potom, co to řekne, pevně semkne rty, aby naznačila, že tohle „ha“ je to poslední, co k dané záležitosti hodlá vyslovit. Což je ale zřídkakdy pravda.

Dívka váhá. Britt-Marie drží propisku, jako by byla ulepená. V bloku nalistuje seznam nadepsaný „Úterý“ a úplně nahoru nad „Uklidit“ a „Nakoupit“ si napíše „Zpětná vazba z úřadu práce“.

Vrátí propisku. Dívka se s nadějí usměje.

„Moc ráda jsem vás poznala! Ozveme se!“ řekne a zní to, jako by ani jedno z toho nebyla pravda.

„Ha,“ přikývne Britt-Marie.

Pak Britt-Marie odejde z úřadu práce. Dívka si samozřejmě myslí, že se právě viděly naposledy, jelikož jí není známo, jakou důležitost Britt-Marie přisuzuje svým seznamům. Dívka zcela očividně nikdy neviděla Britt-Mariin balkon.

Je to nesmírně, nesmírně reprezentativní balkon.

Je leden, vzduch je mrazivý, ale na zemi není žádný sníh, rozhodně je pod nulou. Touhle roční dobou se balkonovým rostlinám daří ze všeho nejhůř. Po odchodu z úřadu práce se Britt-Marie odebere do potravin, ale do jiných, než kam chodí obvykle, a nakoupí všechno, co má na seznamu. Nerada chodí nakupovat sama, protože nerada tlačí nákupní vozík. Nákupní vozík vždycky tlačí Kent, Britt-Marie jde vedle něj a drží se hrany vozíku. Ne aby se ho pokoušela

řídít, ale protože se ráda drží věcí, které drží Kent. Má ráda pocit, že kráčejí stejným směrem.

Přesně v šest hodin si dá studenou večeři. Je zvyklá čekat dlouho do noci na Kenta, a tak se potom pokusí schovat jeho porci do ledničky. Ale jediná lednice, která tu je, je plná maličkatých lahviček alkoholu. Posadí se na postel, která není její, a začne si mnout prsteníček, tomuhle zlozvyku propadá vždycky, když je nervózní. Před pár dny takhle seděla na vlastní posteli a točila si se snubním prstenem, poté co zvlášť důkladně vyčistila matraci práškem do pečiva. Teď si mne bílý kroužek na kůži, kde dřív snubní prsten nosívala.

Tahle budova má adresu, ale rozhodně to není ani bydliště, ani domov. Na zemi stojí dva podlouhlé plastové truhlíky na balkon, ale hotelový pokoj balkon nemá. A Britt-Marie nemá nikoho, na koho by mohla čekat dlouho do noci.

Ale stejně čeká.

2

Úřad práce otvírá v devět hodin. Britt-Marie s příchodem počká do devíti hodin a dvou minut, protože za žádnou cenu nechce, aby ji považovali za dotěrnou.

„Dnes jste se měli ozvat,“ sdělí — ani trochu dotěrně — dívce, když se otevřou dveře kanceláře.

Dívčin chlapecký účes dnes vypadá jinak. Je učesaný spíš do strany než rovně nahoru. Ale nevypadá to jako záměr, spíš jako by to záviselo vždycky na tom, na kterém boku večera večer zrovna usnula. To je samozřejmě praktické, dívka přece nemá čas si s tím dělat starosti, aby jí účes nebránil v kariéře. Na tom není nic špatného, pochopitelně. Britt-Marie nikoho nesoudí. Ona sama se ale učesala tak, jak to dělává, když na tom záleží.

„Co?“ vyhrkne dívka s tváří zcela oproštěnou od jakéhokoliv pozitivního výrazu.

V kanceláři jsou nějací cizí lidé. S plastovými kelímky.

„Kdo to je?“ chce vědět Britt-Marie.

„Mám tady meeting,“ odpoví dívka.

„Ha, to je samozřejmě důležité,“ konstatuje Britt-Marie a uhladí si na sukni záhyb, který vidí jen ona.

„Ano... totiž...“ spustí dívka.

Britt-Marie přikývne a pronese nevýslovně chápavě a ani trochu odsuzovačně:

„Ale já samozřejmě nejsem důležitá.“

Dívka se ošije, jako by její šaty najednou změnily velikost.

„No já jsem přece včera říkala, že se ozvu, až se něco objeví, ale neříkala jsem, že to bude dnesk...“

Britt-Marie z kabelky vytáhne poznámkový blok a pedagogicky do něj zapíchne prst.

„Napsala jsem si to na seznam.“

Dívčiny prsty si najdou cestu na její čelo, odkud jako by začaly vytahovat neviditelné hřebíčky.

„Říkala jsem, že by se něco... *mohlo*... objevit dneska.“

Britt-Marie se velmi dobrosrdečně usměje.

„Já bych si to nikdy nenapsala na seznam, kdybyste to neřekla, víte?“

Dívka se zhluboka nadechne.

„Já mám meeting, já mus...“

„Možná byste měla víc času na hledání pracovních míst, kdybyste celé dny nechodila na meetingy,“ navrhně Britt-Marie a vůbec to nemyslí zle.

Dívka se podívá na hodinky.

„Je mi to líto, ale opravdu vám nemůžu pomoci...“

Britt-Marie se se zcela ojedinelou trpělivostí nadechne.

„To ale musíte. Je to na seznamu. Je to vaše chyba, abyste věděla.“

Dívka trochu vykulí oči.

„Co?“

Britt-Marie drží kabelku před sebou, jako by to byla rukojeť od koloběžky.

„Přinutila jste mě psát propiskou. Takže v tom seznamu nemůžu gumovat.“

Dívka si odkašle a podá jí blok zpátky.

„Je mi moc líto, pokud mezi námi došlo k nějakému nedorozumění, ale já musím zpátky na meeting.“

Britt-Marie stiskne kabelku pevněji.

„Ha. Takže podle vás tady mám čekat, jako bych neměla nic jiného na práci.“

„Ne... chtěla jsem jen říct, ž...“ zkouší to dívka, ale Britt-Marie už si sedla na židli na chodbě.

Samozřejmě poté, co ji otřela kapesníkem. Jako člověk.

Dívka s povzdechem zabouchne dveře a zavře oči, trochu jako když oslavenec sfoukává svíčky na dortu a velmi usilovně si něco přeje. Britt-Marie zůstane na chodbě sama. Všimne si, že na dveřích od dívčiny kanceláře jsou kousek pod klikou dvě nálepky. V takové výšce, jako by je tam napily děti. Jsou na nich fotbalové míče. To jí připomene Kenta, protože Kent fotbal miluje. Miluje fotbal tak, jak na světě nic jiného nemiluje. Miluje fotbal dokonce víc, než když může lidem říkat, kolik stály různé věci, které si koupil, a Bůh ví, že zrovna to Kent miluje opravdu hodně.

Když se koná nějaká významná fotbalová soutěž, nahradí křížovkářskou přílohu v Kentových a Britt-Mariiných novinách speciální fotbalová příloha, a to pak člověk z Kenta nedostane rozumné slovo. Když se ho Britt-Marie ptá, co chce k večeři, zamumlá, aniž odtrhne oči od fotbalu: „Mně je to jedno.“

Britt-Marie to fotbalu nemůže odpustit. Ani že jí bere Kenta, ani že jí bere křížovky.

Promne si bílý proužek kůže na prsteníčku. Ještě si pamatuje, kdy naposledy vyměnili křížovkářskou přílohu za fotbalovou, protože tenkrát přečetla celé noviny hned čtyřikrát, v naději, že se v nich přece jen někde skrývá nějaká maličká křížovka, které si nevšimla. Křížovka tam nebyla, zato tam byla zmínka o ženě v Britt-Mariině věku, která zemřela. Britt-Marie na to nemůže zapomenout. Psalo se tam,

že ležela mrtvá celé týdny, než si sousedi začali stěžovat na zápach z jejího bytu. Britt-Marie na tu noticku nedokáže přestat myslet, protože nedokáže přestat myslet na to, jak by bylo strašné, kdyby si sousedi stěžovali na zápach. Psali, že smrt nastala „přirozeně“. Nějaký soused řekl, že „když domácí vešel dovnitř, na stole ještě stála její večeře“. Britt-Marie se tehdy zeptala Kenta, co asi tak ta žena mohla mít k večeři, protože se jí zdálo nadmíru nepříjemné zemřít uprostřed večeře, jako by snad jídlo nebylo dobré. Kent zamumlal, že je to přece úplně jedno, a dal si fotbal víc nahlas. Britt-Marie v duchu zařvala.

Je to totiž strašně důležité. Večeře musejí mít smysl.

Trvá půl hodiny, než se dveře dívčiny kanceláře zase otevřou. Lidé vyjdou ven. Dívka se s nimi loučí a nadšeně se usmívá, pak se podívá na Britt-Marii a usmívá se o něco méně nadšeně.

„Ach, vy jste ještě tady. No, víte, Britt-Marie, je mi to strašně líto, ale nemám ča...“

Britt-Marie vstane a opráší si ze sukně neviditelné drobečky.

„Chápu. Máte spoustu práce s kariérou, takže nemáte čas na někoho jako já, jistě.“

Britt-Marie vysloví slovo „kariéra“ velmi nevtíravě. Ani trochu kriticky. Dívka to ale možná pochopí trochu kriticky, protože se zatváří tak, jak měla ve zvyku jedna z Britt-Mariiných sousedek, když se k ní Britt-Marie pokoušela chovat nevtíravě. Jednou nazvala Britt-Marii „hašteřivou babiznou“, když u ní Britt-Marie nevtíravě zazvonila a dovolila si ji informovat o pravidlech užívání společné prádelny. Počtvrté.